

11. Кустова М.В. Налоговое право России. Общая часть: учебник / М.В. Кустова, О.А. Ногина, Н.А. Шевелева / Отв. ред. Н.А. Шевелева. – М.: Юристъ, 2001. – 490 с.
12. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.84 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http // zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=80731-10](http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=80731-10)

УДК 347.921.8 (477)

ВИТРАТИ НА ПРАВОВУ ДОПОМОГУ ЯК СКЛАДОВА СУДОВИХ ВИТРАТ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Шевейко Р.І., аспірант

Запорізький національний університет

У статті висвітлюється основи загальнотеоретичної та правової проблеми витрат на правову допомогу як складову судових витрат в адміністративному судочинстві, формулюються пропозиції щодо вдосконалення їх правового вирішення.

Ключові слова: правова допомога, витрати, судові витрати, адміністративне судочинство, проблеми.

Шевейко Р.И. РАСХОДЫ НА ПРАВОВУЮ ПОМОЩЬ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ СУДЕБНЫХ РАСХОДОВ В АДМИНИСТРАТИВНОМ СУДОПРОИЗВОДСТВЕ / Запорожский национальный университет, Украина

В статье освещаются основные общетеоретические и правовые проблемы затрат на правовую помощь как составляющую судебных затрат в административном судопроизводстве, формулируются предложения относительно их правового разрешения.

Ключевые слова: правовая помощь, затраты, судебные затраты, административное судопроизводство, проблемы.

Sheveyko R.I. COSTS OF LEGAL AID AS A COMPONENT OF COURT COSTS IN THE ADMINISTRATIVE JUSTICE / Zaporizhzhya national university, Ukraine

The article highlights the main general theoretical and legal problems of costs for legal assistance as a component of court costs in administrative proceedings, formulate proposals for their legal permission.

Key words: legal aid, costs, court costs, administrative proceedings, problems.

Розгляд справ в порядку адміністративного судочинства передбачає певні витрати фінансового характеру, які здійснюють сторони для розгляду та вирішення таких справ. Саме поняття “судові витрати” є узагальнюючим і передбачає поєднання кількох складових (ст.87 КАС України), серед яких своє чільне місце посідають витрати на правову допомогу (п.1 ч.3 ст.87 КАС України). Незважаючи на те, відповідний різновид витрат у загальному переліку і не займає перше місце (на відміну від судового збору), однак недооцінювати його не варто, враховуючи його зв’язок із реалізацією конституційного права особи на правову допомогу (ст.59 Конституції України). Чинне законодавство визначає певні засади нарахування і сплати витрат на правову допомогу (ст.90 КАС України), однак визначити його положення досконало, навряд чи можливо, враховуючи наявність узагальнюючих положень, а також певні прогалини. Активна нормотворча діяльність в Україні, спрямована на удосконалення нормативних засад судочинства, у т.ч. й адміністративного, неодмінно повинна враховувати і відповідну сферу відносин, а це, у свою чергу, потребує наявності ґрунтовних наукових напрацювань. Саме тому актуальності набуває науковий аналіз складових витрат на правову допомогу в адміністративному судочинстві, особливостей їх нарахування і сплати, що дозволило б виокремити проблемні аспекти й сформулювати пропозиції щодо їх нормативного врегулювання. Усе це і є метою статті.

Варто зазначити, що проблематика витрат на правову допомогу в адміністративному судочинстві безпосередньо увагу вчених-юристів не привертала. У наявності або ж розгляд відповідних питань у контексті більш змістовної проблематики, або ж наукові роботи з питань правової допомоги в цілому, або ж науково-практичне коментування положень КАС України з відповідного питання. У цьому контексті варто згадати науково-практичні коментарі за загальною редакцією О.М. Пасенюка [1, 300-303], за загальною редакцією А.Т. Комзюка [2, 337-341], за загальною редакцією С.В. Ківалова [3, 271-273], співробітниками центру політико-

правових реформ та Вищого адміністративного Суду України за загальною редакцією Р.О. Куйбіди [4, 494-499], за редакцією В.К. Матвійчука та І.О. Хар [5, 599-603], оновлене видання за загальною редакцією Р.О. Куйбіди [6, 399-402], тощо.

Ст.90 КАС України передбачає вказівку на те, хто має право надавати правову допомогу, на підставі яких документів така допомога надається, можливі джерела відшкодування таких витрат, а також про наявність граничного розміру їх. У цьому контексті певну зацікавленість представляє науково-практичний коментар положень ст.90 КАС України, наданий співробітниками ЦППР та ВАС України, у виданні за загальною редакцією Р.О. Куйбіди [7, 399-402] із виокремленням предмета і регулювання та цілей статті, правової основи, основних положень чинного та перспективного законодавства. Варто погодитися, що нормативне регулювання витрат на правову допомогу в адміністративному судочинстві спрямоване на досягнення: а) забезпечення права особи на правову допомогу; б) на запобігання завищення витрат на правову допомогу [8, 399]. У той же час положення, у яких міститься вказівка на суб'єктів надання правової допомоги, є дещо узагальнюючою, тому що “адвокати або інші фахівці у галузі права” (ч.1 ст.90 КАС України) – це не вичерпний перелік. Узагальнений аналіз наукових, нормативних джерел (у тому числі рішення КСУ від 16.11.2000 року № 13-рп/2000) дає можливість запропонувати дещо розширений перелік таких осіб, а саме всіх, хто підпадає під визначення “особи, юристи за фахом (вища юридична освіта), з високим рівнем професійних знань у відповідній сфері законодавства та з практичним досвідом правозастосування у цій сфері законодавства не менше трьох років” [9, 338]. Можна цілком погодитися з авторами науково-практичного коментаря КАС України за редакцією А.Т. Комзюка при детальному аналізі ними положень чинного законодавства щодо визнання суб'єктивного складу відносин з надання правової допомоги й виділенням серед таких: “практикуючих юристів, які займаються наданням правової допомоги особисто або за дорученням юридичної особи”, державних органів, до компетенції яких входить надання правової допомоги, адвокатів, суб'єктів підприємницької діяльності, які надають правову допомогу в порядку, визначеному законодавством, об'єднань громадян, які надають таку допомогу задля здійснення та захисту особами свої прав та свобод [10, 338]. З одного боку, суб'єктний склад виглядає доволі змістовним, однак з іншого, – немає вказівки на суб'єктів надання правової допомоги, які здійснюють відповідні дії на безоплатній основі. Тим більше, що про це є вказівка у ч.1 ст.90 КАС України, у проекті Закону України “Про правову допомогу” (незважаючи на наявність кількох варіантів проектів, найбільш досконалим виглядає проект № 6320 від 09.11.2004 року).

Варто підтримати М.Г. Кобилянського, В.К. Демченка, О.Н. Панченка в тому, що слід розширити перелік суб'єктів надання правової допомоги в адміністративному судочинстві за рахунок тих, які вже тривалий час існують і позитивно себе зарекомендували – громадських приймалень, юридичних клінік [11, 211-214]. Це у повній мірі узгоджувалося б й із положеннями міжнародного законодавства, в тому числі Спільною програмою Європейської Комісії та Ради Європи на 2003 рік та подальшими за часом прийнятими документами. Ця пропозиція цілком узгоджується з одним із пріоритетних напрямків перспективної нормотворчості, а саме визначенням основ безоплатної правової допомоги (зокрема, прийняттям Закону України “Про безоплатну правову допомогу”). Підґрунтя для подальшого деталізованого нормативного врегулювання цього питання закріплене у ч.1 ст.90 КАС України.

Відшкодування витрат, пов'язаних з оплатою правової допомоги, несуть сторони – це загальне правило. У випадку звільнення сторони від оплати – відшкодування здійснюється за рахунок Державного бюджету України (ч.2 ст.90 КАС України). Законодавство визначає перелік осіб, які мають пільги відповідного характеру (ч.2 ст.22 Закону України “Про статус ветеранів війни та гарантії їх соціального захисту” в редакції від 22.12.1995 року, ч.3 ст.25 Закону України “Про психіатричну допомогу” від 22.02.2000 року, ч.2,3 ст.156 Сімейного кодексу України, ч.4 ст.7 Закону України “Про соціальні послуги” від 19.06.2003 року). Окрім того в ч.3 ст.16 КАС України встановлено, що суд повністю або частково звільняє особу від оплати правової допомоги і забезпечує надання правової допомоги, якщо відповідний орган всупереч закону відмовив особі в забезпеченні правової допомоги. На сьогоднішній день суд при вирішенні цього питання керується положеннями ст.88 КАС України.

Отже, можна вести мову про повну сплату витрат, про безоплатну правову допомогу і про

часткове звільнення від оплати. У КАС України немає чітких розрахунків розмірів оплати правової допомоги, а віддає це на розсуд суду (судді) передбачає певний ризик, суб'єктивізм. Задля усунення цього необхідним є визначення граничного розміру оплати правової допомоги. На сьогоднішній день це питання врегульовано постановою КМУ від 27.04.2006 року № 590 “Про граничні розміри компенсацій витрат, пов'язаних у розгляді цивільних та адміністративних справ, і порядок їх компенсацій за рахунок держави”, граничний розмір залежить від суб'єкта сплати – суб'єкт владних повноважень – не більше, ніж з розрахунку 40% розміру мінімальної зарплати за годину роботи особи; з державного бюджету – не більше суми з розрахунку 5 % мінімальної зарплати за повний робочий день. Враховуючи значимість питання, його варто врегулювати на законодавчому рівні, при цьому врахувати міжнародно-визнаний критерій – фінансовий стан особи. Саме на законодавчому рівні варто: визначити суб'єктний склад надання правової допомоги, у тому числі безоплатної допомоги, рівень доходу особи як єдину підставу для отримання безоплатної правової допомоги, надання дозволу установам юстиції на отримання певного виду правової допомоги. Окрім того, при визначенні граничних розмірів оплати слід врахувати положення Концепції проекту Закону України “Про граничний розмір компенсації витрат на правову допомогу”, схваленої розпорядженням КМУ від 08.12.2006 року № 607 – р., акцент зроблений на витраті часу фахівцями для вивчення і розгляду справи, годині такого часу як базовому критерію розрахунку й критеріям оплати обрати відсоток розміру зарплати, встановлений законом за відповідний рік. Саме такий підхід дозволить врегулювати відповідне питання й досягти ефективного правозастосування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Науково-практичний коментар Кодексу адміністративного судочинства України / О.М. Пасенюк (пед. авт кол.), О.Н. Панченко, В.Б. Авер'янов [та ін.]; за заг. ред. О.М. Пасенюка. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 704 с.
2. Кодекс адміністративного судочинства України: наук.-практ. комент. / Н.О. Армаш, О.М. Бандурка, А.В. Басов [та ін.]; за заг. ред. А.Т. Комзюка. – К.: Прецедент; Істина, 2009. – 823 с.
3. Кодекс адміністративного судочинства України: науково-практичний коментар / [Ківалов С.В., Харитонов Є.О., Харитонova О.І. та ін.]; за заг. ред. С.В. Ківалова, О.М. Пасенюка, О.І. Харитонovої. – К.: Правова єдність, 2009. – 656 с.
4. Кодекс адміністративного судочинства України: науково-практичний коментар: у 2 т. / за заг. ред. Р.О. Куйбіди. – К.: Книги для бізнесу, 2007. – Т. 1. – 552 с.
5. Науково-практичний коментар Кодексу адміністративного судочинства України. У 2 т. / за заг. ред. В.К. Матвійчука, І.О. Хар. – К.: КНТ, 2007. – Т. 1. – 788 с.
6. Кодекс адміністративного судочинства України: науково-практичний коментар: у 2 т. / за заг. ред. Р.О. Куйбіди (видання друге, доповнене). – К.: Юстiніан, 2009. – 976 с.
7. Кодекс адміністративного судочинства України: науково-практичний коментар: у 2 т. / за заг. ред. Р.О. Куйбіди (видання друге, доповнене). – К.: Юстiніан, 2009. – 976 с.
8. Кодекс адміністративного судочинства України: науково-практичний коментар: у 2 т. / за заг. ред. Р.О. Куйбіди (видання друге, доповнене). – К.: Юстiніан, 2009. – 976 с.
9. Кодекс адміністративного судочинства України: наук.-практ. комент./ Н.О. Армаш, О.М. Бандурка, А.В. Басов [та ін.]; за заг. ред. А.Т. Комзюка. – К.: Прецедент; Істина, 2009. – 823 с.
10. Кодекс адміністративного судочинства України: наук.-практ. комент./ Н.О. Армаш, О.М. Бандурка, А.В. Басов [та ін.]; за заг. ред. А.Т. Комзюка. – К.: Прецедент; Істина, 2009. – 823 с.
11. Адміністративне судочинство України: підручник / О.М. Пасенюк (пед. авт кол.), О.Н.Панченко, В.Б. Авер'янов [та ін.]; за заг. ред. О. М. Пасенюка. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 672 с.